

Asia: VN/24616/2022

Lausuntopyyntö arviomuistiosta poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden henkilötietojen käsittelystä keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän avulla

Kysymykset vastaanottajille

1. Kuinka tarpeellisena näette poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden tai tällaisten henkilöiden perheenjäsenten tai yhtiökumppanien henkilötietojen käsittelyn keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän avulla?

-

2. Tulisiko vielä jokin näkökulma erityisesti ottaa huomioon vaikutusten arvioinnissa?

-

3. Muuta lausuttavaa

Valtiovarainministeriö on pyytänyt puolustusministeriön lausuntoa arviomuistiosta poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden henkilötietojen käsittelystä keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän avulla. Puolustusministeriö lausuu asiassa seuraavan.

Arviomuistiossa on kyse lainvalmisteluprosessin esivalmistelusta, jolla tähdätään henkilötietojen käsittelyyn johtavan rekisterin ja rekisteriviranomaisen perustamiseen rahanpesulainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Tavoitteena on parantaa rahanpesulain mukaisten ilmoitusvelvollisten välttämättömien asiakkaan tuntemiseen tarvittavien tietojen saatavuutta, kattavuutta, luotettavuutta ja ajantasaisuutta.

Puolustusministeriö toteaa, että tausta muistiolle ja rahanpesun torjumiselle on tärkeä ja päämäärät sen suhteen kannatettavia, ottaen jäljemmin mainittu huomioiden.

Arviomuistion käsitejärjestelmän lähtökohdaksi on valittu tietojärjestelmätieteellisen ja tietosuojalainsäädännön käsitteistön välimuoto. Tämä tekee muistiossa kuvattujen asiakokonaisuuksien ymmärtämisestä haasteellisempaa. Euroopan parlamentin ja neuvoston luonnollisen henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta

liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta antaman asetuksen 2016/679 (tietosuojasetus) 4 artikla sisältää säädöksessä käytettävän käsitejärjestelmän. Mainitun artiklan 6 kohta sisältää rekisterin määritelmän, jonka mukaan rekisterillä tarkoitetaan mitä tahansa henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa, josta tiedot ovat saatavilla tietyin perustein, oli tietojoukko sitten keskitetty, hajautettu tai toiminnallisin tai maantieteellisin perustein jaettu. Arviomuistiossa edellä kuvatusta rekisteristä käytetään synonyymisena henkilörekisteriä, tietojärjestelmää ja tietokantaa. Synonyymien käytön sijaan puolustusministeriö katsoo, että arviomuistion pohjalta mahdollisesti käynnistettävässä lainvalmisteluhankkeessa tulisi erityisellä tavalla kiinnittää huomiota säädöstekstissä käytettävän käsitteistön lainmukaisuuteen ja käyttää vakiintuneita EU-oikeudellisia ja niistä johdettuja kansallisia määritelmiä. Rekisteri on tietosuojasetuksessa looginen käsittelykokonaisuus, joka ei sinänsä ota mitään kantaa tietojärjestelmään ja sellaisen toteuttamistapaan. Rekisteriä perustettaessa olisi puolustusministeriön näkemyksen mukaan perustellumpaa käyttää lainvalmisteluvaiheissa sitä nimitystä rekisteri tietojärjestelmän sijaan, sillä tietojärjestelmä saattaa sisältää myös muita toiminnallisuuksia ja objekteja rekisterin lisäksi. Puolustusministeriön näkemyksen mukaan tietojärjestelmien sääntelyä voidaan pitää jossain määrin rajoittavana ja joustamattomana sääntelyratkaisuna ja katsoo, että henkilötietolainsäädännössä ei tulisi säätää niinkään teknisistä ratkaisuista, vaan pikemminkin niistä säännöistä ja periaatteista, jotka ohjaavat teknisiä ratkaisuja.

Muistiossa on käsitelty poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä, heidän perheenjäseniään ja yhtiökumppaneitaan koskevan keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän tavoitetta parantaa rahanpesulain mukaisten ilmoitusvelvollisten välttämättömien asiakkaan tuntemiseen tarvittavien tietojen saatavuutta, kattavuutta, luotettavuutta ja ajantasaisuutta. Tavoitteen saavuttamiseksi on arvioitu erilaisia vaihtoehtoja kerätä tietoja siten, että tiedot olisivat myös rahanpesulain mukaisen ilmoitusvelvollisen saatavilla luotettavalla tavalla keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän kautta. Tietojen oikeellisuuden varmistamiseksi on arvioitu sekä lakisääteisen ilmoitusvelvollisuuden asettamista eri tahoille tai vaihtoehtoisesti tietojen keräämistä jo olemassa olevista tietokannoista. Keskitetty kansallinen rekisteri parantaisi puolustusministeriön näkemyksen mukaan ilmoitusvelvollisten mahdollisuutta estää rahanpesua ja terrorismin rahoittamista Suomessa. Tässä tulisi kuitenkin huomioida myös keskitetyn kansallisen rekisterin haitat rekisteröidylle sekä kansalliselle turvallisuudelle, mikäli rekisterin tiedot päätyisivät väriin käsiin, tai käyttötarkoitussidonnaisuutta ei noudatettaisi.

Puolustusministeriö katsoo, että mikäli arviomuistiossa ehdotettu ratkaisu tulisi toteuttamaan, tätä ennen olisi olennaista tarkastella käsittelytoimia, jotka tulisi olla taustoitettu kattavasti niin hallinnollisesta kuin teknisestäkin näkökulmasta ja siten, että käsittelyn eri vaiheisiin liittyvät roolit ja henkilötiedon elinkaari tulisivat kuvatuksi perusteellisesti. Myös kaikki eri tietosuojaperiaatteet tulisi avata ja kuvata. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää tietojen suojaamiseen sekä tietojen saamiseen vain tarpeellisilta osin. Perusteellinen vaikutustenarviointi tulisi puolustusministeriön näkemyksen mukaan laatia viimeistään lainvalmistelun yhteydessä, jotta säädösehdotuksessa voidaan perustellusti todeta käsittelyn olevan oikeasuhtaista rekisteröidyn oikeuksiin ja sääntelyn tavoitteisiin nähden. Huomioiden keskitetyn kansallisen PEP-rekisterin tietojen käsittelyn luonne sekä se, että PEP-rekisteri sisältäisi erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, kyse olisi korkean riskin tilanteesta, jossa olisi toteutettava tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi. Rekisterinpitäjän

tulisi ennen käsittelyn aloittamista toteuttaa tarkempi arviointi suunniteltujen käsittelytoimien vaikutuksista henkilötietojen suojalle yleisen tietosuojasetuksen vaatimusten mukaisesti.

Poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä, heidän perheenjäseniään ja yhtiökumppaneitaan koskevan keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän riskit eivät kohdistu vain rekisteröityihin, vaan ne kohdistuvat lisäksi pahimmassa tapauksessa myös koko valtionhallintoon ja yhteiskunnan kokonaisturvallisuuteen. Esimerkiksi Puolustusvoimissa kenraalikuntaan kuuluva upseeri on rahanpesulain mukaisesti poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, jota myöten vaikutukset ulottuisivat tätä kautta myös näiden upseerien perheenjäseniin. Arkaluonteiset tietojen osalta tulisi pohtia myös sitä, tulisiko tässä yhteydessä käsitellä myös haavoittuvassa asemassa olevien perheenjäsenten, erityisesti alaikäisten lasten asemaa ja sen turvaamista käsittelytoimien yhteydessä.

Puolustusministeriö yhtyy arviomuistiossa esitettyyn johtopäätökseen siitä, että rekisterinpitäjän tulisi olla viranomainen. Muistiossa on tuotu esiin kansallisen turvallisuuden suojaaminen erityisesti tietojärjestelmän turvallisuuden kautta. Puolustusministeriö pitää tärkeänä, että kansallista rekisteriä perustettaessa asiassa käytäisiin läpi rekisteröidylle aiheutuvat riskit, sekä otettaisiin huomioon se, että henkilötietoja suojataan teknisin ja organisatorisin menettelyin, jotka liittyvät tietoturvan toteuttamiseen. Lainsäätäjän olisi kyettävä varmistamaan, että lainsäädäntö täyttää henkilötietojen käsittelyn osalta tietosuojasetuksen kansalliselle erityislainsäädännölle asettamat vaatimukset, sekä että rekisteriin liittyvät riskit eivät vaarantaisi kansallista turvallisuutta. Puolustusministeriön näkemyksen mukaan keskitetyn rekisterin tietoturvaso tulisi arvioida sen perusteella kuinka suurta vahinkoa rekisterin tietojen paljastumisesta aiheutuisi. Toteutettavan tietojärjestelmän tulisi täyttää tämän tietoturvasason mukaiset vaatimukset. Vaatimukset tulisi huomioida tietojärjestelmän suunnittelun aloittamisesta lähtien. Vaatimustenmukaisuuden arviointi tulisi voida todentaa Traficomien tai hyväksytyin arviointilaitoksen toimesta, jonka jälkeen Traficomilta tulisi voida pyytää todistus vaatimuksenmukaisuudesta. Tämän jälkeen viranomaisen, jonka vastuulla rekisteri olisi, tulisi tehdä rekisterille käyttöönottopäätös, jossa tulisi kuvata jäännösriskit ja niiden hallintakeinot.

Puolustusministeriöllä ei ole muuta lausuttavaa asiassa.

Penttilä Teemu
Puolustusministeriö

Guidastri Alberto
Puolustusministeriö